

Temat lekcji: Śmierć w życiu średniowiecznego człowieka (*Rozmowa Mistrza Polikarpa ze śmiercią*)

Nauczyciel: Anna Bielenda (anjabelenda@gmail.com)

1. Proszę przeczytać tekst wprowadzający do utworu: O utworze, następnie:
2. Proszę przeczytać tekst *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze śmiercią* (podręcznik: str. 90-93, lub scan)
3. Proszę wykonać zadania umieszczone pod tekstem (fragmenty ze str. 90 i 91 – 6 zadań), (fragmenty ze str. 92 i 93 – 6 zadań.) - zapisać odpowiedzi w zeszyte i przesłać na mój adres mailowy.
4. Proszę napisać wypracowanie (ok. 100 słów) na temat: str.93 zad.9
5. Czas wykonania i przesłania zadań z tekstu: do 27.04. 2020r

LEKCJA 4 I śmiesznie, i strasznie Śmierć w życiu średniowiecznego człowieka

NA POZĄTEK

Dlaczego wiele osób nie lubi rozmawiać o śmierci?

OUTWORZE

Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią to najdłuższy zachowany polski wiersz średniowieczny. Powstała prawdopodobnie na początku XV w. Oryginał nie zachował się do naszych czasów. Najstarsza kopia utworu pochodzi z 1463 r.

Bohaterem *Rozmowy*... jest uczony o imieniu Polikarp. Modli się on o możliwość ujżenia Śmierci. Gdy Bóg spełnia jego prośbę, Polikarp i Śmierć rozpoczynają rozmowę o życiu i pośmiertnych losach człowieka. W dziele pojawiają się tematy charakterystyczne dla średniowiecza: podkreślanie powszechności śmierci i równości wobec niej wszystkich ludzi, przekonanie o znikomości wartości doczesnych. Jest ono także satyrą na średniowieczne społeczeństwo. Ukazuje w komiczny sposób przedstawicieli wszystkich grup społecznych, w tym duchowieństwa.

Więcej o średniowieczu i literaturze średniowiecznej → s. 174-175

LEKTURA
OBOWIĄZKOWA
ŚREDNIOWIECZE

Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią (fragment 1)

Prośba Polikarpa

Polikarpus, tak wezwany¹
Mędrzec wielki², mistrz wybrany³,
Prosił Boga o to prawię⁴,
By ujrzał⁵ śmierć w jej postawie⁶.
Gdy się mogił⁷ Bogu wiele,
Ostał wszec ludzi w kościele⁸,
Ujrzał człowieka nagiego,
Przyrodzenia⁹ niewieściego,
Obraza wielmi skaradego¹⁰,
Łoktusz¹¹ przepasanego,
Chuda, blada, żółte lice
Łaszczy¹² się jako miednica¹³;
Upadł ci jej koniec nosa.

Jak wygląda Śmierć?

- ¹ Wezwany – tu: nazwany.
- ² Wielki – wielki.
- ³ Wybrany – znakomity.
- ⁴ Prawię – prawdziwie.
- ⁵ Ujrzał – ujrzał, zobaczył.
- ⁶ Postawie – prawdziwej postaci.
- ⁷ Mogił – modlił.
- ⁸ Ostał wszec ludzi w kościele – został sam w kościele, kiedy wszyscy już wyszli.
- ⁹ Przyrodzenia – płci.
- ¹⁰ Obraza wielmi skaradego – o wyglądzie, wizerunku więce szkaradym, czyli bardzo brzydkim.
- ¹¹ Łoktusz – chusta.
- ¹² Łaszczy się – błyszczy, lśni.
- ¹³ Miednica – naczynie z miedzi.

Z oczu płynie krwawa rosa;
Przewiązała głowę chustą
Jako samojedź¹⁴ krzywousta;
Nie było warg u jej gęby,
Poziewając skrzyta¹⁵ zęby;
Miece oczy zawr[z]acając¹⁶,
Groźną kosę w ręku mając;
Goła głowa, przykra mowa,
Ze wszech stron skarada¹⁷ postawa –
Wypięła żebra i kości,
Groźno siecze przez lutości¹⁸.
Mistrz widząc obraz skarady,
Żółte oczy, żywot¹⁹ blade,
Groźno się tego przeleknął,
Padł na ziemię, eże²⁰ stęknął.
Gdy tak leżał wznak jako wiła²¹,
Śmierć do niego przemówiła.

Jak wygląda
Śmierć?

Strach
Polikarpa

- ¹⁴ Samojedź – ludożerca.
¹⁵ Skrzyta – zgrzyta.
¹⁶ Miece oczy zawr[z]acając –
przewraca oczami na wszystkie
strony.
¹⁷ Skarada – szkaradna, wstrętna.
¹⁸ Przez lutości – bez litości.
¹⁹ Żywot – brzuch.
²⁰ Eże – aż.
²¹ Wiła – błazen, głupek.

WAŻNA WIADOMOŚĆ

W *Rozmowie Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* spotykamy wiele przestarzałych słów i sformułowań, nieużywanych we współczesnym języku. Takie wyrazy i konstrukcje nazywamy archaizmami.

PO PRZECZYTANIU

Ukryte w tekście

- O co Polikarp prosił Boga w modlitwach?
- W jakim miejscu Śmierć ukazuje się uczonemu?
- Jak Polikarp zareagował na pojawienie się Śmierci?
- Jak wygląda postać, która ukazuje się bohaterowi? Dlaczego autor przedstawił Śmierć w ten sposób?
- Nazwij uczucia, które budziła śmierć w ludziach w średniowieczu.
- Jakie elementy średniowiecznej wizji świata można odnaleźć w tekście?

Poszukaj

- *7. W jaki sposób śmierć jest ukazywana we współczesnej kulturze? Podaj dwa różne przykłady. Co ją łączy z postacią z *Rozmowy Mistrza Polikarpa ze Śmiercią*, a co od niej różni?

WAŻNA WIADOMOŚĆ

W XIV i XV w. w sztuce i w literaturze popularny stał się motyw *danse macabre* [czyt. dans makabr], czyli **tańca śmierci**. Jest to alegoria ukazująca przedstawicieli wszystkich grup społecznych we wspólnym korowodzie prowadzonym przez śmierć. Podkreślała ona równość ludzi wobec ich śmiertelności oraz chwilowość i znikomość dóbr doczesnych.

Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią (fragment 2)

Wszechmoc
Śmierci

MORS DICIT¹
St[w]orzyciel wszego² stworzenia
Pożyczył³ mi takiej mocy,
Bych morzyła⁴ we dnie i w nocy.
Morzę na wschod, na południe,
A umiem to działo cudnie⁵.
Od północy do zachodu
Chodzę nie pytając brodu⁶.
Toć me nawięcsze wiesiele⁷,
Gdy mam morzyć żywych wiele [...].

Kto podlega
władzy Śmierci?

Toć jest mojej mocy znamię –
Morzę wszystko ludzkie plemię:
Morzę mądre i też wily,
W tym skazuję⁸ swoje siły;
I chorego, i zdrowego
Zbawię⁹ żywota każdego;
Lubo stary, lubo młody,
Każdemu ma kosa zgodzi;
Bądź ubodzy i bogaci,
Szwytki¹⁰ ma kosa potraci;
W[o]jjewody i czestniki¹¹,
Wszystki świeckie miłostniki¹²,
Bądź książęta albo grabie¹³,
Wszystki ja pobierzę k sobie¹⁴.
Ja z krola koronę semknę¹⁵,
Za włosy ji pod kosę wemknę¹⁶;
Też bywam w cesarskiej sieni,
Zimie, lecie i w jesieni.
[...]
Rzemieślniki, kupce i oracze,
Każdy przed mą kosą skacze [...].

¹ *Mors dicit* - w języku łacińskim: śmierć mówi.

² *Wszego* - całego.

³ *Pożyczył* - dał, użyczył.

⁴ *Morzyła* - uśmiercała.

⁵ *Umiem to działo cudnie* - znam się na tej pracy bardzo dobrze.

⁶ *Nie pytając brodu* - nie szukając łatwiejszej drogi.

⁷ *Nawięcsze wiesiele* - największa radość, uciecha.

⁸ *Skazuję* - ukazuję.

⁹ *Zbawię* - pozbawię.

¹⁰ *Szwytki* - wszystkich.

¹¹ *Czestniki* - wysocy urzędnicy, dostojnicy.

¹² *Miłostniki* - dostojnicy.

¹³ *Grabie* - hrabiowie.

¹⁴ *Pobierzę k sobie* - zabiorę ze sobą.

¹⁵ *Semknę* - zsunę.

¹⁶ *Wemknę* - wsunę, wetknę.

WARTO OBEJRZEĆ

- Ingmar Bergman, *Siądmo pieczęć*
- Gus van Sunt (czyt.: gas wan zent), *Restless*

PO PRZECZYTANIU

Ukryte w tekście

1. Od kogo pochodzi władza Śmierci?
2. Jakich ludzi i jakie grupy społeczne wymienia Śmierć?
3. Co sprawia Śmierci największą radość?
4. Czemu służy wyliczenie wielu grup średniowiecznego społeczeństwa?
5. Na czym polega wszechmoc Śmierci?
6. Przyjrzyj się reprodukcji malowidła ukazującego motyw tańca śmierci. Następnie wyjaśnij, w jaki sposób *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* nawiązuje do tego motywu. Wskaż odpowiednie fragmenty tekstu.

← Bernt Notke, *Taniec śmierci* (fragment), 1463 r.

7. Które fragmenty utworu mają żartobliwy charakter? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Język i styl

8. Wymień kilka przykładów archaizmów występujących w *Rozmowie Mistrza Polikarpa ze Śmiercią*.

Twoim zdaniem

9. Czy współcześnie ludzie postrzegają śmierć w podobny sposób jak w średniowieczu, czy zupełnie inaczej? Uzasadnij odpowiedź.